

Actiehandleiding Ruimtelijke ordening

Bond Beter Leefmilieu
KOEPSEL VAN WELLEVINGEN Vlaanderen...

Inhoudstafel

Voorwoord

1. Stop mee de ruimtelijke verrommeling
  - 1.1. Inleiding**
  - 1.2. OpenRuimte AdemRuimte**
  - 1.3. Dag van de Aarde 2011 - Geef ons de Ruimte**

2. Politieke besluitvorming ruimtelijke ordening

3. Inspraak en juridische acties

4. Campagne voeren
  - 4.1. Inleiding**
  - 4.2. Algemene tips**
  - 4.3. Stappenplan campagne voeren**
  - 4.4. Campagneactiviteiten**

5. Pers en publiciteit
  - 5.1. Inleiding**
  - 5.2. Communicatiemiddelen**
  - 5.3. Pers**
    - 5.3.1. Perscommunicatie**
    - 5.3.2. Omgaan met de pers**

6. Handige informatie

Voorwoord

Vlaanderen is de meest volgebouwde en verkavelde regio van Europa. Dat is voornamelijk het gevolg van een slecht ruimtelijk ordeningsbeleid. Onze open ruimte wordt ondoordacht ingepalmd door verkavelingen, bedrijventerreinen, uitbreiding van havens, nieuwe autowegen, shoppingcentra, kantorencomplexen, voetbalstadions... Allemaal souperen ze ruimte op in het kleine en dichtbevolkte Vlaanderen.

Onze ruimte wordt steeds schaarser, we moeten er dan ook doordacht mee omspringen. Als we nu te veel open ruimte gebruiken voor verkavelingen of bedrijventerzones, kunnen onze kinderen en kleinkinderen die ruimte later niet meer gebruiken als landbouwgrond of natuurgebied. Kinderen hebben ook ruimte nodig, plaats om buiten te spelen, veilig te fietsen, te wandelen in de natuur, in bomen te klimmen... De impact van het ruimtelijk beleid op speelruimte, verkeersveiligheid, natuur en bos of leefkwaliteit is nochtans niet te onderschatten. Er is daarbij te weinig aandacht voor de plaats van kinderen in ruimtelijke plannen.

Daarom slaan in 2011 de milieubeweging en de Gezinsbond de handen in elkaar op Dag van de Aarde, want een kindvriendelijke ruimtelijke ordening is ook een duurzame ruimtelijke ordening. Op Dag van de Aarde vragen we aandacht om de verdere versnippering van onze open ruimte tegen te gaan en te komen tot een beter beheer van speelruimte, bos en natuur.

Omdat een ordentelijk ruimtelijk beleid meer dan één dag aandacht verdient, hebben we ook een actiehandleiding uitgewerkt voor verenigingen die op Dag van de Aarde, maar ook daarna mee met ons willen ijveren voor het behoud van open en groene ruimte. Deze handleiding wil hen inzicht geven in de politieke besluitvorming inzake ruimtelijk ordening en welke inspraakmogelijkheden en juridische acties ze kunnen inzetten. En ten slotte hoe je als lokale actiegroep succesvol campagne moet voeren.

Geef ons en onze kinderen de ruimte, opdat ook zij in de toekomst nog kunnen genieten van de natuur, rust en ruimte van ons Vlaamse landschap.

Danny Jacobs

Directeur Bond Beter Leefmilieu

1. Stop mee de ruimtelijke verrommeling

1.1. Inleiding

Al sinds de oprichting van Bond Beter Leefmilieu in 1971 is **ruimtelijke ordening** een **belangrijk item** voor de **Vlaamse milieubeweging**. Heel wat van onze milieuproblemen hangen samen met een gebrekkig ruimtelijk beleid. Door te veel verspreide bebouwing kan een groot deel van het woningbestand niet op riolering en waterzuivering worden aangesloten. Dat is één van de redenen voor de slechte waterkwaliteit in Vlaanderen. Door een groot aandeel volledig vrijstaande woningen wordt veel energie verspild, wat er toe bijdraagt dat we moeilijker aan internationale klimaatdoelstellingen kunnen voldoen. Het grote aandeel lintbebouwing en woningen in de buurt van autosnelwegen zorgt er voor dat meer mensen dan elders in Europa blootgesteld worden aan een te hoge geluidsbelasting. De vele baanwinkels en kantoren langs invalswegen werken autoverkeer in de hand, wat op zijn beurt een belangrijke oorzaak is van allerhande vormen van luchtvervuiling. Ons fijnmazig wegennet zorgt voor een grote versnippering van natuur, bos en landschap, één van de hoofdoorzaken van de achteruitgang van de biodiversiteit in Vlaanderen. Kortom, voor een beter leefmilieu is een betere ruimtelijke ordening onontbeerlijk.

Daarom probeert **Bond Beter Leefmilieu** samen met haar **aangesloten verenigingen en plaatselijke actiegroepen** het ruimtelijk beleid in duurzame richting bij te sturen. Deze lokale groeperingen zijn onmisbare partners in onze strijd. Zij ondervinden de concrete gevolgen van verkeerde Vlaamse beleidskeuzes. Het is hun leefomgeving die wordt aangetast door ondoordachte projecten. Hun lokaal verzet vertraagt de verdere verrommeling van Vlaanderen.

Maar om het ruimtelijk beleid fundamenteel in duurzame richting te sturen zijn er meer en grotere publiekscampagnes nodig. Zo riep Bond Beter Leefmilieu in 2008 het **platform en manifest OpenRuimte AdemRuimte** in het leven om de lokale protestacties rond grootschalige infrastructuurwerken te ondersteunen en meer zichtbaar te maken naar het beleid en brede publiek. Nu bijna drie jaar later, gaat het nog steeds berg af met ons ruimtelijk beleid. En daarom roepen we op 24 april 2011, op **Dag van de Aarde**, zoveel mogelijk lokale groepen op om samen met ons actie te voeren voor een duurzame ruimtelijke ordening.

1.2. Open Ruimte AdemRuimte

“Open ruimte is in Vlaanderen een schaars goed. Gezonde lucht ook. In geen enkele andere Europese regio liggen wegen, woonwijken en industrie zo kriskras door elkaar. Nergens is het wegennet zo dicht of is het tekort aan zuivere lucht, bossen, natuur en open landschappen zo nijpend. In geen enkele andere regio is de nood aan een weldoordachte ruimtelijke ordening zo groot”, zo start het Manifest OpenRuimte AdemRuimte.

Een **veertigtal Vlaamse organisaties**, gesteund door **prominenten uit de academische, medische en culturele wereld**, klagen in een **manifest** het gebrekkig ruimtelijke beleid in Vlaanderen aan. De initiatiefnemers hebben niet minder dan **23 grootschalige infrastructuurwerken** in kaart gebracht, soms heel verschillend van aard, maar die één zaak gemeen hebben: ze tasten de schaarse open ruimte in Vlaanderen verder aan, versnipperen het landschap en genereren bijkomend verkeer, met alle milieu- en gezondheidsproblemen van dien. Daarom pleit het Manifest OpenRuimte AdemRuimte voor beraad: “Ook op bestuursvlak heeft de versnippering toegeslagen, lijkt niemand nog een kijk te hebben op het geheel. En zeker niet op de gevolgen voor mobiliteit, gezondheid en milieu. In veel van de nieuwe projecten liggen kiemen voor de milieu- en gezondheidsproblemen van de toekomst.”

Het manifest waarschuwt er voor niet alles eenzijdig op de ontwikkeling van Vlaanderen tot de logistieke poort van Europa te maken. Tal van grote infrastructuurprojecten passen in deze **logistieke koorts**: de aanleg van weer een nieuw dok in de Antwerpse haven, met inname van 1000 hectare open ruimte; de omvorming van het Albertkanaal tot bijkomende havenkaai (ENA), de tal van ‘logistieke parken’ langs onze autowegen, delen van het START-project, waaronder het (reeds vergevorderde) cargopark aan de luchthaven van Zaventem, het Seine-Schelde-Westproject voor een nieuw kanaal in het Zeebrugse achterland, ...

Eenzijdig inzetten op logistiek is niet alleen ecologisch, maar ook economisch fout, zo oordelen de ondertekenaars: “Het alternatief voor deze logistieke keuze bestaat: zet in op economische activiteiten die toenemende welvaart koppelen aan lagere milieudruk. Help klassieke industrieën – de chemie voorop – te innoveren en zich hier te verankeren, zet in op nieuwe eco-industrieën en –diensten, op doorgedreven energiebesparing en groene energieproductie. Bovendien is en blijft er in Vlaanderen plaats voor intelligente en duurzame transport en logistiek.”

1.3. Dag van de Aarde 2011 - Geef ons de Ruimte

Dag van de Aarde is in Vlaanderen en wereldwijd een van de **langstlopende en meeste gekende milieucampagnes**. Deze campagne is **ontstaan** in **1970** in de **Verenigde Staten** toen de eerste maanlanding en enkele grote milieurampen het milieubewustzijn van een hele generatie wakker schudde. De Amerikaan en Dag van de Aarde stichter Gaylord Nelson riep toen op voor een wereldwijd protest voor een beter milieu. Op 22 april 1970 trokken 20 miljoen Amerikanen de straat op, de parken in, de auditoria om te demonstreren voor een gezond, duurzaam leefmilieu. Dag van de Aarde was begonnen. En zo vele jaren later bereikt deze campagne honderden miljoenen mensen in 184 landen en werken hier meer dan 5.000 milieuorganisaties aan mee. **Bond Beter Leefmilieu** coördineert deze campagne **in Vlaanderen** sinds **1991**.

Dag van de Aarde is dé sectorcampagne waarbij de milieubeweging samen met andere partners jaarlijks naar buiten treedt om publiek en beleid te sensibiliseren rond allerlei milieuthema's (klimaat, duurzame landbouw, biodiversiteit, ...). Ieder jaar bereiken we zo'n 15.000 deelnemers met kleine en grote happenings.

In **2011** bundelt de **milieubeweging** de krachten met de **gezinsbeweging** voor een **gezins- en kindvriendelijke ruimtelijke ordening**. Nu wordt in ruimtelijke plannen nog te weinig rekening gehouden met de noden en behoeften van kinderen en jongeren. Daarom ijveren we voor een kindnorm, een set van na te sterven doelstellingen die vertrekken vanuit de behoeften van kinderen. Het gaat dan bijvoorbeeld om ruimte voor kinderen, voldoende ruimte in de woonomgeving om buiten te kunnen spelen, maar ook voor voldoende ruimte op de stoep en in de straat om veilig en onbevangen naar een speelplek te kunnen wandelen of fietsen.

We stellen daarom **vier bouwstenen** voor voor een **gezins- en kindvriendelijke ruimtelijke ordening**.

- Gezinsvriendelijke steden en dorpskernen**
- Speelweefsel: bereikbaar en verkeersveilig**
- Meer stadsbossen, natuur en speelgroen**
- Groen in plaats van beton**

Gezinsvriendelijke steden en dorpskernen

Elk jaar wordt in Vlaanderen meer dan 5.000 ha open ruimte ingenomen door nieuwe bebouwing. Een belangrijke reden daarvoor is uiteraard de stadsvlucht: stadsverlaters willen graag “groen” wonen en verkavelen daarvoor het platteland. Die nieuwe verkavelingen sluiten vaak niet aan bij bestaande dorpskernen, maar liggen als confetti verspreid in de omgevende landbouwgebieden. De gevolgen van die jarenlange uitspreiding van wonen en werken over het platteland zijn nefast: grote open gebieden worden zeldzaam, heel wat waardevolle groenzones of bossen zijn definitief verloren.

Gelukkig zijn er enkele nieuwe trends aan de gang die een ander beleid kunnen stimuleren. Stedelijk wonen is opnieuw in trek bij jongeren, wegens de nabijheid van allerlei stedelijke voorzieningen, cultuur, cafés... Eens jongeren een gezin vormen en kinderen krijgen, verlaten ze echter opnieuw de stad. Dat hoeft ook niet te verbazen. Kinderen hebben immers behoefte aan genoeg speelterreinen, die in de stad vaak niet voorhanden zijn, te klein zijn voor de hoge bevolkingsdichtheid of niet verkeersveilig bereikbaar zijn. Ook het gebrek aan betaalbare gezinswoningen in de stad of het te veel aan autoverkeer speelt gezinnen parten. In zowat alle onderzoeken naar stadsvlucht wordt de top drie van oorzaken voor gezinsvlucht aangevoerd door een gebrek aan groen, de verkeersdrukke en het tekort aan betaalbare gezinswoningen, met een tuin. Om jonge gezinnen in de stad te houden is dus een specifiek stedelijk beleid nodig gericht op grotere gezinnen met kinderen, dat onder meer voorziet in betaalbare woningen, meer openbaar groen, meer verkeersveiligheid...

Daartoe moet gezocht worden naar een beter evenwicht tussen bewoning en groen. Een doordacht ruimtelijk zoekt naar slimme combinaties tussen bijkomende bebouwing en vergroening. Door de beschikbare ruimte zuinig en intensief te gebruiken, blijft er meer ruimte over voor publiek groen. Het **Duitse Freiburg** toont aan dat een dergelijk evenwicht haalbaar is (**zie kader**).

Sommige steden werken met groennormen, een minimale oppervlakte aan publiek toegankelijk groen, afhankelijk van de bevolkingsdichtheid of de afstand tot het groen. Zo heeft de stad Gent in haar bestuursprogramma opgenomen dat er minstens 10 m² groen per inwoner moet zijn in de stad. Om dat te bereiken werkt de stad aan het uitbouwen van buurt- en wijkparken doorheen de stad. Een kindnorm voor groen kan op die manier bijdragen aan een gelijke toegang voor alle kinderen tot groene publieke ruimte, of deze kinderen nu in een landelijke gemeente, een groene verkaveling, een achtergestelde stadsbuurt of een slecht gelegen woontoren wonen. Daarom zou in elke gemeente een minimumpercentage van de oppervlakte voorzien moeten worden voor speelruimte. Elk kind heeft het recht om buiten te spelen, waar het ook woont.

Speelweefsel: bereikbaar en verkeersveilig

Kinderen en jongeren spelen niet op één plaats. De ene dag fietsen of skaten ze in de buurt, op een warme zomerdag gaan ze zwemmen in een zwembad, ze voetballen in het park of gaan spelen in de speeltuin,... Met het concept speelweefsel wordt bedoeld op het geheel van voor de jeugd belangrijke plekken en de verbindingen hiertussen. Door dit geheel in kaart te brengen, kan de gemeente ontbrekende onderdelen van het speelweefsel invullen en zorgen voor kindervriendelijke en verkeersveilige verbindingen ertussen. In de **provincie Limburg** wordt dit instrument ondertussen in vier proefgemeenten uitgetest.

Ook bij de inrichting van straten en pleinen moet rekening gehouden worden met de behoeften van kinderen en jongeren. Dat vraagt om voldoende brede voetpaden, veilige oversteekmogelijkheden, goede zichtrelaties, fietspaden of fietssuggestiestroken,... Zo hoeven kinderen - en hun ouders - niet benauwd te zijn om te voet of met de fiets naar het park of de speeltuin te gaan.

Meer stadsbossen, natuur en speelgroen

De open ruimte in Vlaanderen behoort tot de bosarmste van Europa, ook natuurwaarden staan onder druk. Daarom werd in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen afgesproken dat er in Vlaanderen 10.000 ha bos en 38.000 ha natuur extra moet bijkomen. Voor bos focust de overheid in de eerste plaats op de nood aan stadsbossen, om zo de leefbaarheid van steden te vergroten. De beloftes voor bijkomende natuur en bos vloten helemaal niet: slechts 1/3 van de beloofde oppervlakte natuur en amper 1/5 van de beloofde bossen is momenteel ingekleurd. Maar daarom nog niet gerealiseerd: er werden weliswaar nieuwe bosuitbreidingsgebieden ingekleurd op ruimtelijke uitvoeringsplannen, maar in veel van die gebieden moet de eerste boom nog worden geplant. Het aanplanten van nieuwe stadsbossen in **Gent, Kortrijk of Turnhout** bv. loopt bijvoorbeeld zeer traag en stroef. Uit de bosbarometer van de Vereniging voor Bos in Vlaanderen blijkt bovendien dat we er nog steeds op achteruit gaan. Netto verdween in 2009 bijna 90 ha bos, dat is 1,5 voetbalveld per dag. Hier is dus dringend een inhaalbeweging nodig!

Groen in plaats van beton

Sommige leefbaarheidsproblemen worden veroorzaakt door overgedimensioneerde verkeerswegen die in de jaren zestig dwars door steden en woonwijken werden aangelegd. Sommige stadsontwikkelingsprojecten proberen deze barrières te doorbreken door de verkeersas te ondertunnelen of te overkappen en de ruimte boven en naast de verkeersinfrastructuur zo goed mogelijk te benutten.

Een bekend voorbeeld daarvan is **“the big dig” in Boston**, waar een viaduct dwars door de stad werd afgebroken en kilometers tunnels werden aangelegd. Hierboven verzezen een hele reeks nieuwe parken. Gelijkaardige voorbeelden vindt men in Barcelona, Madrid, Den Haag, Tokio... In eigen land is er bijvoorbeeld het plan **“Ringpark De Knoop” in Antwerpen**. Het plan werd uitgewerkt door de bewonersgroep BorgerhouDt van Mensen. Bedoeling is om de Antwerpse ring tussen Borgerhout en Deurne over een afstand van 1,8 kilometer te overkappen. Daardoor verdwijnt een hinderlijke en vervuilende barrière tussen twee dichtbevolkte stadsbuurten en komt er extra open ruimte vrij voor een park, sportvelden, evenementen... Het voorstel werd ondertussen opgenomen in het structuurplan van de stad en in het bestuursakkoord van het stadsbestuur.

Helaas gaat het vaak nog de andere kant uit en moeten bossen of open gebieden wijken voor nieuwe autowegen, bedrijventerreinen of andere harde bestemmingen. Soms is dat onvermijdelijk, maar vaak zijn er alternatieven mogelijk die beter rekening houden met de behoefte aan open ruimte. Zo moet het **Sint-Annabos** op de Antwerpse Linkeroever wijken voor een slibopslagplaats voor de Oosterweelverbinding. Dat slib kan ook mechanisch verwerkt worden, zoals nu al gebeurt met het slib uit de haven. In dat geval kan het Sint-Annabos ook in de toekomst dienst blijven doen als druk gebruikte speel- en ontmoetingsruimte voor de vele jongeren uit de buurt. Een ander voorbeeld is het **Laerbeekbos** langs de Brusselse ring. Dat dreigt op de schop te gaan voor een uitbreiding van de ring, terwijl de uitbouw van het gewestelijk expresnet kan zorgen voor veel betere openbaar vervoerverbindingen naar de hoofdstad.

Het goede voorbeeld: Freiburg

Freiburg ligt in het zuidwesten van Duitsland, dichtbij de Franse en de Zwitserse grens. De stad is met zijn 220.000 inwoners, zijn universiteit en zijn historische kern vergelijkbaar met bv. Gent. Freiburg staat bekend als een duurzame stad. Nieuwe wijken zijn dichtbevolkt, autoluw, hebben veel groen en veel doorsteekjes. Je kan er heel wat inspirerende ideeën opdoen om je eigen stad of gemeente een stuk groener, aangenamer, veiliger en klimaatvriendelijker te maken.

Freiburg zorgt ervoor dat nieuwe woonwijken zo gezinsvriendelijk mogelijk zijn. Groepen van 5 à 10 bouwlustige gezinnen verenigen zich er in een “bouwgemeenschap” en realiseren samen met een architect een gezamenlijk woonblok van typisch een viertal bouwlagen, geheel naar hun eigen smaak en invulling. Dit resulteert in een mooie variatie in het straatbeeld.

Er wordt gebouwd aan een hoge bevolkingsdichtheid, op relatief kleine percelen met gemiddeld 4 bouwlagen. Er wordt gezorgd voor een frequente ontsluiting met een tram- of buslijn, auto's worden alleen aan de rand toegelaten (tenzij voor laden en lossen), winkels en sociale voorzieningen worden gebundeld in de kernen. Er is een overvloed aan groene speel- en zitruimten, de wijk is in alle

richtingen doorsteekbaar voor voetgangers en fietsers. De wooneenheden zijn voorzien van overdekte fietsenstallingen. De stad is in de regel eigenaar van de gronden en bepaalt de voorwaarden waaraan het woonblok moet voldoen (bvb. perceelsgrootte, energie). Op gronden van het stadsbestuur mogen enkel passieve gebouwen gebouwd worden

Fiets, openbaar vervoer en deelauto's zijn koning. Freiburg telt zo maar eventjes 400 km fietspad. Vanuit alle richtingen kan je de stad bereiken langs brede, comfortabele en conflictvrije fietsroutes. Bakfietsen en fietskarren zijn een gewone verschijning en hebben hun eigen fietsenstallingen. Alle trams hebben een hoge capaciteit en een lage vloer, waar je met een kinderwagen of rolstoel zo kan in rijden. Bovendien zijn alle palen van de tramleidingen zijn begroeid met wingerd en vormen prachtige groene zuilen. Alle eigen trambeddingen zijn van gras, wat 11 hectare groen oplevert én een duidelijk merkbaar stiller tramverkeer. Alle parkeerterreinen zijn uitgevoerd in grasdallen of tegels met brede grasvoeg, wat ook de infiltratie van regenwater bevordert. Geveltuinen krijgen een verlengstuk boven de straat, simpelweg door een kabel over de weg te spannen en klimplanten hun gang te laten gaan.

Tot slot is Freiburg doorspekt van groene en avontuurlijke speelruimtes. Deze ruimtes zijn niet weggestoken achter afsluitingen, neen, ze liggen mooi op de wandel- en fietsassen. Er zijn weinig formele speelterreinen met echte speeltoestellen, maar des te meer natuurlijke en avontuurlijke speelplekken.

2. Politieke besluitvorming ruimtelijke ordening

Waar je woont, werkt en boodschappen doet, kies je grotendeels zelf. Verschillende factoren spelen een rol. Is er een lagere school in de buurt? Is de afstand om naar het werk te gaan niet groot? Kan ik een betaalbare woning vinden? Is er speelruimte voor de kinderen in de buurt? Toch ben je niet helemaal vrij om te wonen waar je wilt. De overheid legde immers regels vast. Zo mag je niet in een beschermd natuurgebied wonen. Ook bedrijven moeten zich aan afspraken houden: zware industrie hoort niet in de stadskern thuis. Ruimtelijke ordening zet de bakens. Het gaat over het verdelen van ruimte: waar wonen mensen, waar werken ze, waar kunnen ze zich ontspannen, hoe verplaatsen ze zich enzovoort.

Vooreerst zijn er de **ruimtelijke structuurplannen**. Een structuurplan is een globaal beleidsplan dat vertrekt van een toekomstvisie op de leefruimte en een samenhangend kader aangeeft voor de ruimtelijke ordening en inrichting ervan. Het **Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV)** werd in 1997 goedgekeurd door regering en parlement. Het centrale idee van het RSV is dat Vlaanderen al genoeg is volgebouwd en dat de resterende open ruimte moet worden bewaard. Het herstellen van het stedelijk weefsel is cruciaal, aldus het RSV. “Vlaanderen, open en stedelijk” is de metafoer die kort en krachtig weergeeft hoe de ruimtelijke ontwikkeling volgens het RSV moet verlopen. Door voorrang te geven aan het bebouwen van percelen in bestaande woonwijken en in de bebouwde kom - waar er dus nog een enorm aanbod is - krijgt het openbaar vervoer meer kansen, kan de groei van het autoverkeer in de hand gehouden worden en blijven kosten voor nutsvoorzieningen beheersbaar. Bovendien geeft een kernversterkend beleid extra impulsen voor stads- en dorpskernherwaardering en kan open ruimte voor landbouw en natuur bewaard worden.

Ook **provincies en gemeenten** maken hun structuurplan op, dat de algemene visie van het RSV verder in detail invult en verfijnt. Elke overheid moet dus haar visie op ruimtelijke ontwikkeling vastleggen in een structuurplan. Die structuurplannen zijn beleidsplannen, wat wil zeggen dat ze niet wettelijk bindend zijn voor de burger, maar wel voor de overheid.

De overheid is verplicht om de visie uit haar structuurplan op het terrein uitvoeren. Dat gebeurt via **bestemmingsplannen**. Op de bestemmingsplannen wordt tot op detailniveau ingekleurd welke bestemming of functie een grond heeft. Heel het grondgebied is dus onderverdeeld in woonzones, industriegebieden, ambachtelijke zones, landbouwgebieden, natuurgebieden, recreatiezones... Daar horen stedenbouwkundige voorschriften bij, die wettelijk vastleggen welke bouwwerken of activiteiten in welke zone toegelaten zijn. Deze bestemmingsplannen zijn wettelijk bindend voor burgers.

De eerste bestemmingsplannen waren de **gewestplannen**, die dateren uit de jaren zeventig. Ze zijn vandaag nog steeds van kracht. Sinds de invoering van de structuurplanning in de jaren negentig, kunnen bestemmingen op de gewestplannen aangepast worden met **ruimtelijke uitvoeringsplannen**. Dat zijn, zoals de gewestplannen, ook bestemmingsplannen die tot in detail wettelijk vastleggen welke

functie een grond heeft. Ruimtelijke uitvoeringsplannen kunnen zowel **op Vlaams, provinciaal als gemeentelijk niveau** opgemaakt worden. Een overheid kan met een ruimtelijk uitvoeringsplan dus bijv. een landbouwgebied op het gewestplan naar een bedrijventerrein, een woonzone of een bosgebied wijzigen. De bestemmingsplannen vormen de wettelijke basis voor het afleveren van bouw- en verkavelingsvergunningen. Daarnaast werden in de wetgeving verschillende achterpoortjes ingebouwd om via bouw- en verkavelingsvergunningen te kunnen afwijken van de gewestplannen, en bijv. toch te kunnen bouwen in landbouwgebieden.

3. Inspraak en juridische acties

Bij het opmaken of aanpassen van ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen zijn er verschillende wettelijke inspraakmogelijkheden voorzien. Dat geeft je de mogelijkheid om als burger of als vereniging je eigen mening te geven. Zo kan je proberen om via de geëigende politieke besluitvorming de plannen bij te sturen.

Hieronder geven we een overzicht van **de verschillende inspraakmogelijkheden** die de wetgeving biedt om tussen te komen in het beleid en **juridische acties**. Enkel en alleen gebruik maken van deze instrumenten heeft echter meestal maar weinig effect. Daarom kan je ze best combineren met een publieksgerichte campagne (**zie hoofdstuk 4**).

Structuurplannen

Informatievergadering

Als een structuurplan wordt opgemaakt of aangepast, organiseert de stad of provincie een hoorzitting waarop het ontwerp plan wordt toegelicht. Hier kan je vragen stellen aan het bestuur en opmerkingen of bedenkingen geven om het plan bij te sturen.

Openbaar onderzoek

Voor elk nieuw structuurplan moet een openbaar onderzoek worden georganiseerd. Tijdens dat openbaar onderzoek kan iedereen een zogenaamd bezwaarschrift indienen, waarin je bezwaren tegen vooropgestelde ruimtelijke ontwikkelingen kan uiten. Die bezwaren worden beoordeeld door de adviescommissie voor ruimtelijke ordening.

Adviescommissies voor ruimtelijke ordening

Adviescommissies voor ruimtelijke ordening zijn er zowel op Vlaams, provinciaal als gemeentelijk niveau. Deze adviescommissie wordt vanaf de start van de opmaak van een structuurplan betrokken. De adviescommissie kan al in een vroege fase advies uitbrengen over het voorontwerp. Na het openbaar onderzoek worden de ingediende bezwaren besproken en wordt hierover een officieel advies uitgebracht aan de gemeente, het provinciebestuur of het Vlaams Gewest.

In deze adviescommissies zetelen bouwprofessionals (architecten, stedenbouwkundigen,...) en vertegenwoordigers van diverse belangengroepen, van bijv. landbouworganisaties, milieuverenigingen, werkgevers en vakbonden,... Zoek dus contact met deze vertegenwoordigers om je vragen en bedenkingen over te maken.

Bespreking door de gemeenteraad, provincieraad of regering

Het is uiteindelijk aan de betrokken overheid om een plan definitief goed te keuren en hierbij al dan niet rekening te houden met ingediende bezwaren. Aan deze goedkeuring gaat steeds een bespreking in de gemeente-, provincieraad of parlement vooraf. Het loont steeds de moeite om contact op te nemen met de verkozen politici om hen je bedenkingen of verzuchtingen bij een structuurplan over te maken.

Ruimtelijk uitvoeringsplan

Startnota plan-MER

Voor grote stedenbouwkundige ingrepen – zoals een nieuwe autoweg, een grootschalig bedrijventerrein, een nieuw kantorencomplex,... – moet een milieueffectenrapport (MER) worden opgemaakt. Hierin worden de mogelijke effecten van de ingreep op luchtkwaliteit, open ruimte en natuur, verkeersveiligheid en dergelijke onderzocht. Vooraleer een MER wordt opgemaakt, moet ook eerst een openbaar onderzoek worden uitgevoerd. Tijdens dat openbaar onderzoek kan je als burger of vereniging vragen om ook andere alternatieven – bijv. een andere inplantingsplaats, een andere uitvoering,... – op hun milieueffecten te onderzoeken. Zo kan de overheid het project kiezen dat het minste effect heeft op milieu, natuur of leefbaarheid.

Informatievergadering

Ook voor ruimtelijke uitvoeringsplannen wordt vaak een informatievergadering georganiseerd. Daar kan je gebruik van maken om je vragen of bedenkingen duidelijk te maken aan de overheid.

Openbaar onderzoek

Net zoals bij structuurplannen moet ook voor ruimtelijke uitvoeringsplannen een openbaar onderzoek worden georganiseerd. Tijdens dat openbaar onderzoek kan iedereen bezwaarschriften indienen, die door de adviescommissie voor ruimtelijke ordening worden beoordeeld.

Adviescommissies

De adviescommissie moet de ingediende bezwaren beoordelen en een eindadvies uitbrengen aan de betrokken overheid. Als de overheid geen rekening houdt met dit advies, is ze verplicht om duidelijk te motiveren waarom ze dat niet doet.

□ **Behandeling in de gemeente- of provincieraad**

Uiteindelijk is het aan het verkozen niveau – het College, de Bestendige Deputatie of de Vlaamse regering – om het ruimtelijk uitvoeringsplan definitief goed te keuren. Daarbij kan het ruimtelijk uitvoeringsplan aangepast worden aan de opmerkingen die tijdens het openbaar onderzoek werden ingediend, of aan het advies van de adviescommissie.

Bouw- en verkavelingsvergunningen

□ **Startnota project-MER**

Voor grootschalige stedenbouwkundige ingrepen moet eerst een milieueffectenrapport worden opgemaakt. Hierin worden de mogelijke effecten van de ingreep op luchtkwaliteit, open ruimte en natuur, verkeersveiligheid en dergelijke onderzocht. Vooraleer een MER wordt opgemaakt, moet ook eerst een openbaar onderzoek worden georganiseerd. Tijdens dat openbaar onderzoek kan je als burger of vereniging vragen om ook andere alternatieven – bijv. een andere inplantingsplaats, een andere uitvoering,... – op hun milieueffecten te onderzoeken. Zo kan onderzocht of en hoe de impact op de leefomgeving van een bouwproject kan beperkt worden.

□ **Openbaar onderzoek**

Voor grote bouwprojecten moet een openbaar onderzoek worden georganiseerd bij het aanvragen van de vergunning. Dit openbaar onderzoek wordt aangekondigd op gele borden die bevestigd worden op de plaats waar de bouwwerken zouden doorgaan. Tijdens dit openbaar onderzoek kan iedereen een bezwaarschrift indienen. Hierbij kan je gebruik maken van de bevindingen uit het milieueffectenrapport om bijv. bijkomende maatregelen te vragen om de impact op het leefmilieu te beperken. Bezwaren bij bouw- en verkavelingsvergunningen worden beoordeeld door het College van Burgemeester en Schepenen.

□ **Beroep bij hogere overheid**

Bouw- en verkavelingsvergunningen worden normaal uitgereikt door het College van Burgemeester en Schepenen (tenzij het gaat om ‘werken van algemeen belang’). Als je niet akkoord bent met de afgeleverde vergunning, is wettelijk de mogelijkheid voorzien om hiertegen in beroep te gaan bij de hogere overheid, de provincie. Die moet een nieuw onderzoek uitvoeren en de aangevraagde vergunning opnieuw beoordelen.

Wanneer de politiek niet vatbaar is voor je argumenten en alle inspraakmogelijkheden zijn uitgeput, kan je alsnog besluiten om **juridische stappen** te ondernemen bij de **Raad van State** of **Raad voor vergunningsbetwistingen**.

Raad van State

Als je niet akkoord gaat met de goedkeuring van een structuurplan of een ruimtelijk uitvoeringsplan, kan je een juridische procedure opstarten bij de Raad van State. De raad van State kan de goedkeuring ongedaan maken, maar enkel als dat plan in strijd is met bestaande wetten of decreten. Deze procedure moet opgestart worden binnen zestig dagen na de goedkeuring van het plan. Hiervoor neem je best contact op met een advocaat.

Raad voor vergunningsbetwistingen

De aflevering van een bouw- of verkavelingsvergunning kan ingetrokken worden door de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Dit is enkel mogelijk indien de vergunning in strijd is met bestaande wetten of decreten. Indien je dergelijke juridische procedure wil opstarten, neem je best contact op met een advocaat.

4. Campagne voeren

4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over campagnestrategie- en aanpak. Vaak zijn lokale actiegroepen bij de strijd tegen ondoordachte stedenbouwkundige projecten vooral gericht op het direct beïnvloeden van de politieke besluitvorming (en eventueel later op de juridische procedure).

Maar om je actie zo effectief mogelijk te maken, moet je ook investeren in een publiekscampagne: hoe informeer je over en betrek je zoveel mogelijk mensen – zowel een directe achterban als een breed publiek – bij het verzet tegen ondoordachte stedenbouwkundige projecten met een nefaste impact op onze groene leefruimte?

Vaak krijgt deze publiekscampagne te weinig aandacht, terwijl die net zo belangrijk is om je doel te bereiken. Als lokale groep werk je best op verschillende sporen tegelijkertijd: de directe beïnvloeding van de besluitvorming en eventuele juridische actie (**zie ook hoofdstuk 3**) en de strategische publiekscampagne, die indirect ook de besluitvorming moet beïnvloeden. Want hoe meer medestanders, hoe meer invloed op de politiek. Voor beide sporen is een communicatiestrategie van wezenlijk belang: met de achterban, naar het publiek en naar de media.

In dit hoofdstuk krijg je eerst een **stappenplan** en **algemene tips** rond **campagne voeren** voorgeschoteld. Daarna geven we een overzicht van **geslaagde campagneactiviteiten**. In het laatste hoofdstuk krijg je dan **tips over communicatie en perswerking** voor je campagne.

4.2. Algemene tips

Weet waarover je spreekt:

Bouw een grondige dossierkennis op, staaf je eigen verhaal met informatie uit deskundige rapporten en vraag advies aan mensen en verenigingen met expertise (architecten, planologen, juristen, milieu- en natuurverenigingen, ...). Zo word je actiegroep een evenwaardige gesprekspartner in het publieke en politieke debat.

Publieke steun van onafhankelijke experts

Steun van een vooraanstaande academicus of andere onafhankelijke expert die zich schaart achter het verhaal van je groep (bijv. door een opiniestuk), heeft ongelooflijk veel impact naar beleid en pers. Het versterkt de geloofwaardigheid van je actiegroep en ideeën.

Wees realistisch

Strategisch kan je beter een alternatief voor een slecht bouwproject formuleren dan het volledig af te breken. Zoek naar een beter project dat de belangen van de verschillende partijen met elkaar verzoent. Naar realistische eisen wordt gemakkelijker geluisterd.

Maak geen vijanden

Je moet ervan uitgaan dat iedere betrokken partij eigen belangen heeft, vaak tegenstrijdig maar soms ook gelijklopend met jouw belangen. Beleid en projectontwikkelaars willen zich niet identificeren met een project waar massaal kritiek op is. Dus ook zij kunnen in sommige gevallen potentiële bondgenoten zijn of worden. Pas als ze tegen alle logische argumenten in een beslissing willen doordrijven, moet je overgaan tot hardere actie.

Vrees de ambtenaar niet

Durf als lokale groep zeker naar een ambtenaar toe te stappen om te vragen in welk stadium het dossier zit. Ze zijn best aanspreekbaar en kunnen soms via informele weg toch enkele tips geven. Vergeet niet dat ambtenaren dikwijls ook hun bedenkingen hebben bij de plannen die ze moeten uitvoeren.

Communiceer duidelijk

Goede communicatie is zeer cruciaal om je gelijk te krijgen. Vaak communiceren bestuur en projectontwikkelaars in glossy brochures enkel hun kant van het verhaal. Het is daarom heel belangrijk dat je met de juiste activiteiten en communicatiemiddelen jouw verhaal naar beleid, publiek en pers brengt. Communicatie bij bouw dossiers is echt als educatie. Bouwprojecten zijn voor de meeste mensen, en zeker ook voor politici en journalisten uiterst complex. Investeer daarom in persoonlijk contacten met hen, en zeker met het lokale bestuur en volksvertegenwoordigers uit jouw regio.

Zorg voor interne cohesie

Elke stap die je als lokale groep zet, moet je gezamenlijk nemen. Steek daarom veel tijd in overleg en interne communicatie alvorens naar de buitenwereld te communiceren. Wanneer niet alle neuzen in dezelfde richting staan, kan de overheid of de pers dit gebruiken om je tegen elkaar uit te spelen. Investeer ook in plezierige activiteiten voor de groep, dat stimuleert de teamgeest.

□ **Vermijd het NIMBY-syndroom**

Je mag jouw protest niet laten herleiden tot individuele problemen, het bekende Not in My Backyard-syndroom. Je ijvert immers voor de leefbaarheid van je buurt en gemeente. Zoek naar een project dat door een zo'n breed mogelijke coalitie van mensen en verenigingen wordt gedragen.

□ **Formuleer alternatieven**

Een alternatief, bijgestuurd project uittekenen maakt de mening van de je groep veel duidelijker, zowel voor de buurtbewoners, de politici als de pers. Een visualisatie of maquette van je alternatief zegt zoveel meer dan een bundel opmerkingen.

Door met een eigen voorstel af te komen, verplaats je ook de discussie. Je hoeft niet meer constant te reageren op voorstel X, maar creëert de keuzemogelijkheid tussen ontwerp X en Y. Zo verplicht je de andere partij om tegenargumenten te verzinnen op het voorstel van je groep. Je draait eigenlijk de rollen om waardoor je lokale groep en bestuur gelijke partners worden. Ook studiebezoeken aan geslaagde stedenbouwkundige projecten kunnen de ogen openen bij de politici.

□ **Laat je niet doen**

Het is bijzonder tijd- en energierovend om die stapels dossiers en plannen door te nemen. De kunst is om onderweg de moed niet te laten zakken. En als er veel tegenkantingen komen op je voorstel, moet je rustig blijven. Vaak is dat blufpoker en moet je blijven geloven in je eigen visie en ideeën. De aanhouder wint.

4.3. **Stappenplan campagne voeren**

Een bouwproject wordt meestal niet van de ene op andere dag gerealiseerd. Voor lokale groepen betekent dit dat ze vaak voor een langere periode campagne moeten voeren. En dat je als groep ook een lange termijnstrategie moet hebben. Een stappenplan is hiervoor een handige houvast voor al je campagne-ideeën en plannen.

□ **Stap 1: Bepaal het doel van je campagne**

Zonder doel campagne voeren gaat niet. Bepaald daarom eerst samen met de lokale groep het algemene doel van de publiekscampagne. Dat kan bijvoorbeeld zijn om iedereen in de gemeente te informeren over de bouwplannen en de gevolgen hiervan op de natuur en open ruimte, om de

plannenmakers en politici te laten zien dat er veel verzet is tegen het project of om betere alternatieven onder de aandacht te brengen.

□ **Stap 2: Tijdsplanning**

Voor een goede campagneplanning breng je zoveel mogelijk de belangrijke politieke en procedurele data in kaart (**zie hoofdstuk 2 en 3**). Dit is vaak een lastig karwei. Data van inspraakmomenten, politieke besluiten of het uitkomen van relevante rapporten worden vaak verzet of op onmogelijke tijdstippen gepland (bijv. vakantieperiodes). Dat bemoeilijkt de inspraak en tegenspraak van lokale groepen en hun publiekscampagne.

□ **Stap 3: Maak een campagneplan**

Maak een overzicht van campagneactiviteiten en -data, met telkens doel, doelgroep en communicatiemiddelen bij deze activiteiten. Verder zet je bij elke activiteit wie zich voor welk onderdeel gaat inzetten en wat de kosten zijn.

In het campagneplan besteed je extra aandacht aan de communicatiestrategie (**zie hoofdstuk 5**): welke media wil je bereiken, wie zorgt daarvoor, wie is de perswoordvoerder, welke communicatiemiddelen zetten we in naar wie (flyers, website, nieuwsbrief, opiniestuk, persbericht, ...)? Formuleer goed het doel (bijv. informeren, overtuigen of mobiliseren van mensen) en doelgroep van je activiteit (bijv. direct omwonenden, alle inwoners van de gemeente, of de achterban van betrokken groeperingen). Dit bepaalt in grote mate de keuze van activiteit en communicatiemiddelen. Sluit zo veel mogelijk aan bij landelijke campagnes rond ruimtelijke ordening, zoals bijvoorbeeld Dag van de Aarde in 2011 om een multiplicatoreffect rond jouw lokaal dossier te creëren.

□ **Stap 4: Zoek medestanders**

Bind niet alleen mensen aan je lokale groep maar ook andere organisaties of experts. Neem contact op met allerlei groeperingen zoals lokale en provinciale verenigingen en probeer steun te verwerven voor je standpunt en hen bij de campagne te betrekken. Dan sta je sterker en kun je de kosten wellicht delen. Soms komen er verrassende coalities tot stand.

□ **Stap 5: Maak een draaiboek**

Maak per activiteit een draaiboek met een materialenlijst. Hierin staat precies beschreven wat er gaat gebeuren en wie wat wanneer doet.

□ **Stap 6: Nazorg en evaluatie**

Hoe is de campagneactiviteit gegaan? Zijn de doelen en doelgroepen bereikt en zo nee, waar ligt dat aan? Wat ging goed en wat kan een volgende keer beter? Hoe staat de begroting ervoor? Is iedereen die heeft meegewerkt bedankt?

4.4. Campagneactiviteiten

De activiteiten van een campagne zijn geen doel op zich maar een instrument om je doel (**stap 1**) te bereiken. Op basis van een tijdsplanning (**stap 2**) en campagneplan (**stap 3**) zet je de meest geschikte activiteiten en communicatiemiddelen in.

Zijn veel mensen nog onbekend met de plannen en moeten zij nog geïnformeerd worden, kies dan voor de volgende activiteiten: een flyer- of straatactie met stand of een debat/infoavond. Is de verbijstering groot en zijn de mensen goed te mobiliseren, dan organiseer je een protestwandel- of fietstocht in het bedreigde gebied. Is de urgentie hoog (bijv. voor een belangrijke politieke beslissing over een bouwproject, het vaststellen van een structuurplan van een bepaald gebied), dan kan je overschakelen naar iets hardere en mediagenieke acties.

Kijk bij het maken van de keuze ook naar de mogelijkheden binnen de groep (tijdsinvestering, kwaliteiten van mensen, financiële middelen, enz...).

Hieronder sommen we enkele activiteiten op en waarom je deze kunt organiseren.

□ **Flyeractie**

Flyeractie

Waarom gebruiken:

- publiek informeren over je standpunt
- publiek mobiliseren voor een activiteit (bijv. debatavond of protestactie, ...)

Hou de informatie kort en krachtig en beschrijf als het even kan ook je alternatief. Flyers kun je uitdelen op een publieke locatie (**zie verder straatactie met stand**) en/of huis-aan-huis verspreiden. Bij mensen met een nee-nee-sticker kun je aanbellen. Je kan de flyeractie ook combineren met een petitie of enquête. Een huis-aan-huisactie vergt meer voorbereiding en een specifieke aanpak. **Meer informatie hierover lees je in de infofiche 'Tips voor deur-aan-deurbezoeken'.**

Straatactie met stand

Straatactie Milieudefensie (Nederland - 2004)

Waarom gebruiken:

- publiek op ludieke manier informeren en laten zien dat verzet leeft
- publiek betrekken bij je groep
- media-aandacht

Wanneer je op straat aandacht wil vragen voor omstreden bouwplannen, moet je goed en duidelijk zichtbaar zijn. Aan een ludieke infostand met ballonnen deel je flyers, of goedkope gadgets zoals ballonnen of snoepjes uit. Dit trekt veel aandacht en oogt sympathiek. Bijkomend voordeel is dat je ook direct in gesprek kan gaan met mensen. En hen ook een petitie of enquête kan voorleggen (**zie verder**). **Meer informatie over interactieve straatacties lees je in de infofiche 'Vijf p's voor een geslaagde straatactie'.**

Petitie of enquêteactie

Petitieactie Milieudefensie (Nederland - 2006)

Waarom gebruiken:

- publiek informeren
- groep opbouwen
- uitoefenen van druk
- draagvlak verzet aantonen

Handtekeningen en enquêtes kunnen huis-aan-huis worden opgehaald. Je kunt ook met een stand op een publieke locatie gaan staan. Of tegenwoordig bestaan er heel wat elektronische toepassingen voor het voeren van internetpetities of enquêtes (bijv. surveymonkey.com).

De resultaten van de petitie of enquête kunnen later gebruikt worden om mensen te informeren, voor een (elektronische) nieuwsbrief en om de groep actief te houden. Je kan de resultaten ook presenteren op een debat/infoavond of tijdens een mediagenieke actie voor de gemeenteraad (**zie verder**). **Meer informatie over het maken van enquêtes lees je in de infofiche 'Tips voor enquêtes'.**

Info/debatavond

Debat Buitensporig over werken stationsomgeving Gent-Sint-Pieters (2006)

Waarom gebruiken:

- standpunten verschillende partijen of organisaties presenteren: discussie kan politici onder druk zetten
- media-aandacht
- volle zaal toont draagvlak aan
- gelegenheid om petitie aan te bieden of onderzoek of resultaten enquête te presenteren
- publiek informeren

Informatie over debatavonden lees je in de infofiche 'Vijf P's voor een geslaagde debatavond'.

□ Gezinsvriendelijke protestactiviteiten: wandeltocht of fietstocht door het bedreigde gebied

Protestwandel- of fietstochten zijn goedwerkende middelen om verzet te laten zien en om mensen duidelijk te maken welke open ruimte verdwijnt als er gebouwd wordt. Mobiliseer zoveel mogelijk mensen - vooral uit de directe omgeving - en andere steunende organisaties. Zorg ook dat er wat politici meegaan die tevens tegen het plan zijn. Versier de fietsen met protestborden. De lokale milieu- en natuurverenigingen kunnen op vaste stopplaatsen deskundige uitleg geven over de natuurwaarden van het bedreigde gebied. Je kan de wandel- en fietstochten ook combineren met andere activiteiten tot een groot evenement. **Meer tips over het organiseren van dergelijke evenementen lees je in de infofiche 'Tips voor openluchtevenementen'.**

Waarom gebruiken:

- draagvlak voor verzet aantonen en druk uitoefenen
- publiek laten zien wat de bedreiging concreet inhoudt
- publiek betrekken bij je lokale groep, zeker de omwonenden van het bedreigde gebied
- media-aandacht

Wandelen voor open ruimte (Groen Delle – 2009)

Fietsen voor open ruimte (Limburg -2009)

Kanaalfeesten 2010

Fietsen voor open ruimte (Antwerpen – 2009)

□ Ludieke en/of hardere protestacties

Een hardere protestactie moet passen binnen je globale campagneaanpak (**zie ook stappenplan campagnevoeren**). Maar als er niet naar je argumenten wordt geluisterd of de politiek dreigt een faliekante beslissing te nemen, dan hoef je niet bang te zijn voor een hardere of meer ludieke vorm van actievoeren. Een actie kan je zo scherp, ludiek of vriendelijk maken als je wilt: **een actie aan de gemeenteraad, straatactie of zelfs een bezettingsactie op de bedreigde locatie, ...**

Door consequent en zichtbaar aanwezig te zijn op de gemeenteraden wanneer jouw dossier op de agenda staat, toon je het verzet en de betrokkenheid van de groep. En je blijft natuurlijk op de hoogte van de actuele ontwikkelingen en standpunten. De gemeenteraadszitting is ook het ideale moment om resultaten van je enquête of petitie aan het lokale bestuur te overhandigen of om bij belangrijke beslissingen met een actie de druk op te voeren. Dit levert zeker de nodige publiciteit op en je kan het debat tijdens de gemeenteraad onmiddellijk beïnvloeden. Let er wel op dat je het publiek bij de straat- en bezettingsacties niet afschrikt, of dat ze zich tegen je gaan keren. Timing en een goede organisatie (draaiboek actie en briefing van actievoerders) zijn bij dergelijke acties van groot belang. Bekijk ook vooraf – indien nodig – de juridische en financiële risico's en veiligheid.

Waarom gebruiken:

- boosheid uiten
- op een ludieke manier media-aandacht vragen
- verzet en betrokkenheid laten zien aan politici en daarmee druk uitoefenen
- betrokkenheid directe achterban vasthouden

Bezettingsactie Laarbeekbos – (JNM, e.a. – 2010)

Wake voor de klamp – (De klamp – 2009)

Protestsandwichborden voor Gentse Feesten stoet (Buitensporig – 2006)

□ **Protestborden of -affiches**

Om protest zichtbaar te maken en mensen te laten zien welk gebied verloren zal gaan, kun je een groot bord (bijvoorbeeld van twee bij drie meter) plaatsen in het bedreigde gebied, met een slogan - en met kleinere letters meer informatie over het project.

*Affichecampagne referendum BAM-tracé
(Ademloos - 2010)*

Je kunt het bord het beste op de grond van een particulier zetten, anders bestaat het risico dat het wordt verwijderd, al levert dit vaak ook de gewenste publiciteit op. Je kunt van tevoren een vergunning aanvragen voor plaatsing, maar of je die krijgt is maar de vraag.

Andere mogelijkheid is om raamposters of spandoeken (te laten) maken en deze op cruciale plaatsen bij medestanders op te hangen. Je kan ook de raamposters bij iedereen in de bus gooien en zorgen dat zoveel mogelijk mensen hem voor hun raam hangen.

Protestbordenactie (Milieudefensie – 2006)

Waarom gebruiken:

- voorbijgangers langere tijd laten zien welk open gebied er zal verdwijnen
- laten merken dat het verzet leeft
- media-aandacht

□ **Tegenrapport**

Waarom gebruiken:

- rapport/standpunt van de tegenstander met 'wetenschappelijke' argumenten onderuithalen
- je gelijk aantonen
- via media-aandacht een breed publiek bereiken

*Filmpje voor alternatief ring eeklo
(Eeklotegendering –2009)*

Lokale besturen en projectontwikkelaars communiceren vaak in rapporten en glossy brochures over het nut en noodzaak van bouw- of ontwikkelingsplannen. Een tegenrapport waarin je opmerkingen en mogelijks een (visueel) alternatief (in de vorm van maquette of filmpje) naar voor schuift is een goed middel om jouw kant van het verhaal te tonen. En om draagvlak te creëren voor jouw voorstellen.

Opiniestuk

Waarom gebruiken:

- publiek inhoudelijk informeren en standpunt toelichten
- discussie blijven voeren
- kwestie laten leven
- laten zien dat de groep bestaat

Ingezonden inhoudelijke artikelen voor de krant zijn een goed middel om het publiek te informeren over je standpunt. Dit kun je doen als veel mensen nog geïnformeerd moeten worden, om het debat gaande te houden en om aan politici en publiek te laten merken dat de groep niet in slaap is gesukkeld. Meeste kans op plaatsing heb je als er nieuws is over het bouwproject, bijvoorbeeld bij de lancering van een nieuw plan of voorafgaand aan een beslissende gemeenteraadsvergadering. Wanneer een externe expert jouw verhaal ondersteunt in dit stuk, versterkt dit enorm jouw geloofwaardigheid naar publiek en beleid. **Voor meer info over opiniestukken: zie hoofdstuk 5.**

5. Pers en publiciteit

5.1. Inleiding

Communicatie is een middel om de doelstellingen en visie van je actiegroep te verduidelijken, de dialoog met je omgeving te bevorderen, de naamsbekendheid te vergroten en het imago te verbeteren, nieuwe mensen te werven, je ideeën te verspreiden, de politiek te beïnvloeden, gratis publiciteit te genereren en het grote publiek te informeren.

Voor het beïnvloeden van de politieke besluitvorming en voeren van een publiekscampagne is een communicatiestrategie noodzakelijk. Hieronder vind je een overzicht van communicatiemiddelen die je als lokale actiegroep kan inzetten. De communicatieaanpak via de pers wordt in een apart hoofdstukje behandeld.

Welke communicatiemiddel je inzet is afhankelijk van je doel en doelgroep die je wil bereiken/beïnvloeden.

5.2. Communicatiemiddelen

Om de herkenbaarheid van je actiegroep te verhogen, investeer je in een huisstijl (logo, lettertype, typografie, ...) dat in al je communicatiemiddelen wordt doorgetrokken.

□ **Nieuwsbrief**

Een nieuwsbrief is een uitstekende manier om leden, sympathisanten, pers en politici op de hoogte te stellen van je ideeën en activiteiten. Omdat vrijwel iedereen tegenwoordig een e-mailadres heeft, kun je de nieuwsbrief digitaal verspreiden. Dat is eenvoudig en spotgoedkoop.

Een gouden tip: Overlaad mensen niet met e-mailberichten. Verzend alleen een nieuwsbrief als je iets te melden hebt. Spaar eventueel mededelingen en informatie op, zodat je die in één keer kunt versturen. Streef naar een zekere frequentie. Speciale doelgroep is de pers. Hou ze regelmatig op de hoogte via een nieuwsbrief en actuele berichten op je website. Journalisten nemen gemakkelijk dergelijke nieuwtjes over in hun artikels. **Meer tips en tricks over dit ontwerp lees je in de infofiche tips voor elektronische nieuwsbrieven.**

□ **Flyer**

Een flyer is een geschikte manier om de campagne of een activiteit van e groep of organisatie onder de aandacht te brengen van een breder publiek (**zie ook hoofdstuk 4**).

Algemene tips voor flyers:

- **Doel en doelgroep bepalen de inhoud en toon**
- **Duidelijke info:**
  - een beschrijving van het bedreigde gebied, de specifieke kwaliteiten en de redenen waarom het behouden moet blijven
  - wat doet jouw organisatie tegen de bedreiging
  - wat is je alternatief
  - handelingsperspectief: hoe kunnen mensen meedoen of jullie steunen
  - korte introductie van de organisatie
  - overzicht activiteiten.
  - bereikbaarheidsgegevens: contactpersonen, postadres, bezoekadres, telefoonnummers, emailadressen, webadres, ...

- **Hanteer een herkenbare huisstijl**
- **Kort en wervende teksten:** Hak alinea's in stukken, gebruik meer witregels dan je in gewone teksten zou doen, kies pakkende titels en tussenkopjes. Wissel korte afgeronde blokjes tekst af met quotes (vet gezette citaten of kernwoorden uit de tekst). Gebruik kaders om informatie er uit te lichten.

Meer info over het schrijven van wervende teksten lees je in de infofiche 'Facelift voor de nieuwsbrief'.

- **Zet mensen centraal:** Mensen lezen graag over mensen. Je maakt cijfers (bijvoorbeeld over verkeersdrukke als gevolg van een nieuw bedrijventerrein) veel concreter als je laat zien wat ze betekenen voor de bewoners van een nabijgelegen wijk: welke effecten ondervinden zij in hun dagelijks leven? Je kunt ook 'echte mensen' opvoeren door betrokkenen (met naam en toenaam) te citeren en af te beelden.

Gebruik beeldmateriaal: Een goede foto zegt vaak meer dan een pagina tekst. Ook tekeningen, kaartje en grafieken kunnen snel iets duidelijk maken. Bovendien maakt beeldmateriaal de folder een stuk levendiger.

□ Website

Een eigen website is onontbeerlijk. Hij is nuttig voor je leden, het bredere publiek en de pers. Bedenk wel dat mensen niet vanzelf op je website terechtkomen. Verwijs bij al je communicatie naar de website voor meer informatie – en zorg dat die er dan ook op staat.

Bezoekers van de website moeten informatie en contactgegevens van je vereniging snel kunnen vinden.

Dat stelt eisen aan de teksten, maar ook aan de website als geheel. Houd de website actueel. Bezoekers krijgen een slechte indruk van een organisatie als de website niet goed wordt bijgehouden. En het is ook handig voor journalisten om snel actuele berichtjes van op je website te integreren in hun eigen berichtgeving. **Meer tips over dit onderwerp lees je in de infofiche ‘Tips voor kwaliteitsvolle website’.**

5.3. Pers

De pers speelt een belangrijke rol in de informatieverstrekking naar het brede publiek en beïnvloeding van het beleid. Met een proactieve perswerking met verschillende communicatiemiddelen en een open houding naar journalisten sta je veel sterker in het maatschappelijke en politiek debat.

In dit hoofdstuk geven we je enkele algemene tips over hoe omgaan met de pers en welke communicatiemiddelen je naar de pers kan inzetten.

5.3.1. Perscommunicatie

Persbericht

Verstuur alleen een persbericht als je iets nieuws te vertellen hebt. Een goed persbericht voldoet aan een aantal regels. Als je je daaraan houdt, is de kans groot dat de redactie er een bericht aan wijdt of het letterlijk overneemt.

Gouden tips:

- Een persbericht is nooit langer dan één A4 (maximaal 400 woorden). Achtergrond neem je op in een bijlage (ook niet langer dan één A4).
- Mogen niet ontbreken: naam afzender, vermelding ‘Persbericht’, plaats en datum van verzending, contactgegevens voor meer informatie.

Meer tips over dit onderwerp lees je in de infofiche ‘Tips voor persberichten’.

Persconferentie

Een persconferentie vergt heel wat voorbereiding en organisatievermogen van een vereniging. Maar soms is het nodig om jouw kant van het verhaal aan de pers uit de doeken te doen, zoals bijvoorbeeld het voorstellen van de resultaten van een petitie, enquête of tegenrapport. Als een brede coalitie van organisaties en/of externe experts jouw voorstellen steunen, geef je deze een plaats op jouw persconferentie. **Meer tips over dit onderwerp lees je in de infofiche ‘Tips voor persconferenties’.**

□ **Opiniestuk en lezersbrief**

Een lezersbrief schrijven is eenvoudig. Je kan verkeerde berichtgeving in eerder verschenen artikels rechtzetten of bekritisieren. En lezersbrieven worden ook massaal gelezen. Maar daarvoor moeten ze natuurlijk eerst gepubliceerd worden. **Meer informatie over lezersbrieven lees je in de infofiche 'Tips voor lezersbrieven'.**

Heel wat kranten werken ook met een opiniepagina. Een opinietekst schrijven is een geschikt middel om jouw standpunt bekend te maken. Schrijf nooit een opiniestuk als je niets nieuws te melden hebt.

Enkele tips voor opiniestukken:

- Neem voor je gaat schrijven contact op met de redactie en schets de strekking van je opiniestuk. Dat voorkomt teleurstelling en dwingt je bovendien al goed over de inhoud na te denken.
- Zorg dat je op de hoogte bent van het debat en de artikelen die eerder over het onderwerp verschenen zijn.
- Kom met een nieuw of verrassend standpunt.
- Laat een externe expert mee jouw eisen onderschrijven in het opiniestuk of verwijst nadrukkelijk naar zijn steun.
- Zorg voor een sterke inhoud; morele verontwaardiging is niet genoeg. Kom met nieuwe feiten, scherpe analyse en nieuwe en goed onderbouwde argumenten.
- Schrijf begrijpelijk (geen jargon). Liefst ook prikkelend en uitdagend.
- Beperk je zoveel mogelijk tot één onderwerp.
- Kom met een pakkende titel en eerste zin.
- Geef eerst je eigen mening, daarna pas de aanleiding of argumenten van je tegenstander noemen.
- Noem vervolgens de argumenten voor jouw mening.
- Eindig met een uitsmijter: een heldere oproep of aanbeveling.
- Maak het niet te lang: de meeste kranten hanteren 800 woorden als maximum.

5.3.2. Omgaan met de pers

Milieu nieuws, zeker als het over lokale aangelegenheden of activiteiten gaat, scoort nog steeds goed in de media. Toch loopt de communicatie tussen journalisten en lokale actiegroepen niet altijd even vlot. Journalisten hebben liefst een hapklaar verhaal, ontdaan van allerlei ingewikkelde nuanceringen. En dat terwijl de realiteit vaak niet zwart/wit is. Hoe pakken we de persrelaties dan aan? Hoe verpakken we onze boodschap het best? En welke media zijn het best geschikt voor onze boodschap? We zetten

hieronder al enkele belangrijke tips op een rij. **Meer uitgebreide informatie over omgaan met de pers lees je in de infofiche 'Basisprincipes voor een goede perswerking'.**

- Werk met 1 perswoordvoerder;
- Begin niet meteen 'leeg te lopen' als een journalist belt. Vraag eerst wat hij wil, wanneer hij dat wil en of je het resultaat van te voren te zien kunt krijgen. Vraag hem eventueel op een ander tijdstip terug te bellen.
- Besef dat de journalist niet je vijand is noch je vriend. Kritische vragen stellen, zeuren en een beetje cynisch uit de hoogte doen horen bij zijn vak.
- Off the record bestaat niet – uitzonderingen daargelaten. Vanaf het moment dat je een journalist spreekt, is ieder antwoord een mogelijk citaat voor zijn verhaal. Realiseer je wat je kwijt wilt.
- Vertel je verhaal zo begrijpelijk mogelijk. Bedenk hoe je het je moeder zou vertellen.
- Zorg dat de bal heen en weer gaat. Oftewel: laat de interviewer zijn vragen stellen. Interviewen is pingpongen.
- Ken de journalist en het medium waarvoor hij werkt. Zo passen je antwoorden beter.
- Denk als een journalist:
  - **Een journalist zoekt nieuws.** Wat is nieuws. Alles wat afwijkt van het gangbare.
  - **Nabijheid:** denk aan je eigen leven: als je vader in het ziekenhuis belandt, ben je meer betrokken dan wanneer dat gebeurt met een buurtbewoner.
  - **Tijdspanne:** de tijd tot een gebeurtenis moet kort zijn (maximaal een week, liefst binnen een of twee dagen) om de kranten te halen.
  - **Schaal en omvang:** heeft de gebeurtenis impact op veel mensen.
  - **Duidelijk en ongecompliceerd:** hapklare brokken, niet te genuanceerd.
  - **Onverwacht en verrassend:** zie ongewone en ludieke acties (zie hoofdstuk 4).
  - **Negatief nieuws:** is nieuwswaardiger dan een positief verhaal. Slecht nieuws = goed nieuws!
  - **Agendavolgend:** het scheelt als je aansluit bij een bestaande discussie. Iets nieuws op de kaart zetten is vaak lastiger. Is er ander groot nieuws? Pech, dan wordt minder nieuws weggedrukt.
  - **Human interest:** Journalisten berichten liever over personen en groepen dan over bijvoorbeeld abstracte politieke problemen. 'Human interest'-verhalen worden steeds populairder bij journalisten en lezers.
- Bouw een netwerk op
  - Ken je journalisten, lees hun stukken;
  - Stel een lijst samen van belangrijke media (en deadlines) en journalisten met contactgegevens op.
  - Bel sommige journalisten in plaats van ze een persbericht te sturen (dat is gericht en kan een handig middel zijn om een primeur weg te geven).

6. Handige informatie

www.bondbeterleefmilieu.be (thema: ruimte en natuur)

www.openruimteademruimte.be

www.actienetwerk.nl

www.milieudedefensie.nl

Contact voor lokale groepen

Nicolas De Baere – bewegingsteam Bond Beter Leefmilieu

Nicolas.De.Baere@bblv.be